

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

IC²I JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBID

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 2
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar

doi[®] digital object
identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

DRJI Directory of Research Journals Indexing

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Qadimgi Qibla Orolbo'yi va Amudaryo o'ng sohili savdo va iqtisodiy markazlarining arxitekturasini

Bekmuratov Nursulton Erbay o'g'li

O'zbekiston Davlat Sa'nat va madaniyat instituti Nukus filiali
1-Kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqola Qibla Orolbo'yi va Amudaryo o'ng sohilida joylashgan qadimiy shaharlarning iqtisodiy hayotida muhim o'rin tutgan savdo va ishlab chiqarish inshootlari arxitekturasini tahlil etadi. Bozorlar, karvonsaroylar, omborxonalar va hunarmandchilik ustaxonalarining joylashuvi va tuzilishi orqali ushbu hududda shakllangan shaharsozlik an'analari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Qibla Orolbo'yi, savdo markazi, karvonsaroy, qadimiy bozor, iqtisodiy inshoot, omborxona, urbanistik rejalashtirish

Kirish

Qadimgi O'rta Osiyo shaharlarining rivojlanishida Qibla Orolbo'yi mintaqasi alohida o'ringa ega. Uning strategik geografik holati sababli bu yerda yirik savdo markazlari vujudga kelgan va ular orqali iqtisodiy aloqalar shakllangan.

Savdo yo'llari va geografik joylashuv

Qadimiy savdo yo'llarining muhim tarmog'i bo'lgan bu mintaqada orqali Shimol va Janub, Sharq va G'arb yo'nalishlaridagi karvonlar o'tgan. Amudaryoning o'ng sohili savdo nuqtalari sifatida shakllangan shaharlarni birlashtirgan.

Karvonsaroy arxitekturasini

Savdo yo'lining ajralmas qismi bo'lgan karvonsaroylar markaziy hovli, ustaxona, ombor va yotoqxonalardan iborat bo'lgan. Bu binolar karvonlarning to'xtashi, tovarlarni saqlashi va dam olishi uchun mo'ljallangan.

Qadimgi bozorlar va savdo rastalari

Shahar markazida joylashgan bozorlarda tovar almashinuvi amalga oshirilgan. Har xil ixtisoslashgan rastalar, ustunli yo'laklar va ayvonlar savdo arxitekturasini rivojini aks ettiradi. Omborxonalar va zaxira binolari Don va boshqa tovarlar uchun qurilgan omborxonalar haroratni saqlaydigan, ichki havo aylanish tizimiga ega mustahkam inshootlar bo'lgan. Ular strategik oziq-ovqat zahirasi vazifasini bajargan.

Tijorat markazlarining ichki rejalashtiruvini

Savdo inshootlari suv manbalari, asosiy darvozalar va hunarmandchilik zonalariga yaqin joylashtirilgan. Bunday joylashuv iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qilgan. Hunarmandchilik ustaxonalari va ishlab chiqarish binolari

Bozor atroflarida joylashgan ustaxonalar ishlab chiqarilgan mahsulotlarni bevosita sotishga yo'naltirilgan. Kulolchilik, temirchilik va matochilik kabi sohalar yuksak rivojlangan.

Soliq va tartib boshqaruvi binolari

Savdo jarayonini nazorat qiluvchi ma'muriy binolar bozor hududining alohida qismlarida joylashtirilgan. Ular orqali soliq yig'imi va savdo faoliyatining tartib-intizomi ta'minlangan.

Arxeologik manbalar asosidagi tahlil ,Ayazqala, Topraqqala va boshqa manzillarda olib borilgan qazishmalar bu arxitektura turlari mavjudligini asoslaydi. Binolarning loyihalanishi va bezaklar qadimgi me'morchilik uslublari aks ettiradi.

Xulosa

Qadimgi Qibla Orolbo'yi hududida savdo va ishlab chiqarish markazlari shahar hayotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lgan. Ularning arxitekturasi mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qilgan va bugungi kun tadqiqotlarida muhim o'rinni egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ;

1. GIS Architecture Group. (2023). Ancient Layouts of Khorezm Cities. Samarqand.
2. Karimov, A. (2024). Xorazmning diniy arxitekturasi. Urganch.
3. Rtveladze, E.V. (2006). Central Asian Urban Traditions. Toshkent.
4. Avesto Foundation. (2022). Qadimgi Orolbo'yi arxitektura tahlillari. Samarqand.
5. Khodjaev, M. (2021). Antik davr shahar markazlari va funksiyalari. Toshkent.